

PRIKAZ STANJA MALOLJETNIČKE DELINKVENCije NA PODRUČJU UNSKO-SANSKOG KANTONA

Smaila Balić Rahmanović, magistar socijalne pedagogije¹¹⁹

Islamski pedagoški fakultet u Bihaću

Sažetak: Maloljetnička delinkvencija je ozbiljan problem s kojim se suočava društvo u cijelom svijetu te zahtijeva pažnju i rješavanje na različitim razinama zbog svoje kompleksnosti i osjetljivosti. Mnogobrojni su faktori koji dovode do pojave maloljetničke delinkvencije, a zbog svojih specifikacija i učestalosti posebno se izdavaju socio-kulturni faktori među koje ubrajamo: porodicu, školu, slobodno vrijeme, sredstva masovne komunikacije, ratne i postratne prilike, ekonomske krize, siromaštvo, nezaposlenost, urbanizaciju i migraciju. Maloljetnička delinkvencija može imati dugotrajne negativne posljedice za maloljetnika, porodicu i društvo u cjelini. Djeca koja se bave delinkventnim ponašanjem su sklonija školskom neuspjehu, napuštanju škole, problemima s mentalnim zdravljem i daljnjem kriminalnom ponašanju u odrasloj dobi. Društvo kao cjelina treba biti svjesno problema maloljetničke delinkvencije i uložiti napore u pronalaženju dugoročnih rješenja kako bi se osiguralo zdravo i sigurno okruženje za sve mlade ljude. Ovaj rad istražuje prevalenciju maloljetničke delinkvencije na području Unsko-sanskog kantona. Cilj rada je analizom podataka kojima raspolaže Ministarstvo unutarnjih poslova USK-a utvrditi broj maloljetnih počinitelja kaznenih i prekršajnih djela registriranih u protekle tri godine na ovom području.

Ključne riječi: maloljetnička delinkvencija, socio-kulturni faktori, resocijalizacija.

Uvodna razmatranja

S obzirom da je maloljetnička delinkvencija složena pojava, predmet je proučavanja različitih znanstvenih disciplina: sociologije, prava, kriminologije, socijalnog rada, pedagogije, psihologije i antropologije, stoga ne čude različite definicije iste. Za potrebe ovog rada, maloljetnička delinkvencija će se sagledati sa socio-pedagoškog stajališta, te će se definirati kao sociopatološka pojava koja ukazuje na delinkvenciju i poremećaje u ponašanju djece i mladih. Ipak, treba naglasiti da maloljetnička delinkvencija ukazuje na kriminalitet mladih, koji je jednak kriminalitetu odraslih, a razlika među njima je u počiniteljima kaznenih djela, odnosno njihovoj dobi i kazneno-pravnom postupanju prema istima. Maloljetnička delinkvencija predstavlja društveni problem s kojim se suočavaju mnoge zemlje svijeta, a Bosna i Hercegovina nije izuzetak. Ovaj problem se odnosi na ponašanje maloljetnika koje je protivno zakonu, što uključuje razne oblike kršenja javnog reda i mira, imovinskih delikata, nasilja, zlostavljanja i drugih oblika kriminalnog ponašanja. Maloljetnička delinkvencija može biti izazvana različitim faktorima, kao što su socijalna, ekonomska, kulturna i psihološka stanja u kojima maloljetnici žive i rastu. Stoga, rješavanje problema maloljetničke delinkvencije zahtijeva multidisciplinarni pristup, uključujući saradnju institucija pravosuđa, socijalne skrbi, obrazovnih institucija i drugih relevantnih organizacija. Maloljetnička delinkvencija je problem koji je prisutan i u siromašnim i u bogatim zemljama, a rezultati brojnih istraživanja pokazuju da je najčešća stopa zabilježena u tranzicijskim zemljama, među kojima je i Bosna i Hercegovina. Nažalost, u Bosni i Hercegovini maloljetnička delinkvencija je problem kojim se više bave nevladine organizacije nego državni aparat. Poseban paradoks ogleđa se u kaznenom zakonu koji tretira

¹¹⁹ balicsmaila@gmail.com

maloljetne delinkvente, koji propisuje određene odgojne mjere i preporuke, a koje je zbog nedostatne infrastrukture i provedbenih propisa nemoguće provesti u praksi. Ukoliko se na ovaj društveni problem ne odgovori na adekvatan način, maloljetni počinitelji kaznenih djela nastavit će činiti ista kaznena djela i u odrasloj dobi. Da bi se pravilno reagiralo i preventivno djelovalo, potrebno je poznavati uzroke koji dovode do maloljetničke delinkvencije. Maloljetnička delinkvencija je društveni problem koji pogađa društva diljem svijeta. Ovaj problem nije ograničen na određeno zemljopisno područje ili društvenu skupinu, već je prisutan u različitim društvenim slojevima. Za njezino rješavanje potrebna je suradnja različitih institucija i aktera, uključujući obitelj, školu, policiju, pravosuđe i druge relevantne institucije. Prevencija i rješavanje maloljetničke delinkvencije zahtijeva cjelovit pristup koji će sagledati uzroke i posljedice ovog problema, te pružiti adekvatne intervencije i podršku u procesu resocijalizacije maloljetnih počinitelja kaznenih djela. Maloljetnička delinkvencija je društveni problem iz više razloga. Prije svega, maloljetnička delinkvencija ima štetne posljedice za same maloljetne počinitelje kaznenih djela, koji mogu biti izloženi riziku od tjelesnog i emocionalnog zlostavljanja, droge, nasilja i drugih opasnosti. Također, maloljetnička delinkvencija može imati negativan utjecaj na ostale članove društva, uključujući žrtve, njihove obitelji i zajednice u kojima žive. Osim toga, maloljetnička delinkvencija predstavlja teret za pravosudni sistem i druge relevantne institucije koje se bave rješavanjem ovog problema. Konačno, maloljetnička delinkvencija pokazatelj je društvenih i ekonomskih problema, kao što su nezaposlenost, siromaštvo, loši životni uvjeti i nedostatak mogućnosti za obrazovanje i razvoj mladih.

Uzroci maloljetničke delinkvencije

Kako maloljetnička delinkvencija ima dugu povijest koja seže još u antičko doba, a ozbiljna istraživanja započela su u 19. stoljeću, etiologija ove pojave detaljno je razrađena kroz antropološke, biološke, psihopatološke, psihološke i socijalne teorije. Od antropoloških teorija ističe se Lombrosova teorija koja uzroke delinkvencije traži u anatomskim i tjelesnim osobinama, dok od bioloških teorija izdvajamo teoriju nasljeđa, endokrinološku teoriju i rasnu teoriju. Psihopatološka teorija vidi uzroke u psihičkim poremećajima, dok psihološke teorije uključuju: teoriju neprilagođenosti, teoriju inteligencije, psihoanalitičku teoriju i teoriju frustracije. Sociološke teorije uključuju: teoriju anomije, teoriju diferencijalne asocijacije i identifikacije, teoriju društvene dezorganizacije, teoriju kulturnog sukoba i kulturnog jaza, teoriju delinkventnih subkultura i teoriju etiketiranja. Neke od spomenutih teorija (npr. Lombrosova teorija i rasna teorija) su zbog svog stigmatizirajućeg koncepta naišle na žestok otpor akademske zajednice pa su odbačene. Svaka od navedenih teorija kao uzrok delinkvencije navodi jedan ili dva faktora, a upravo kako Buljubašić (2008) navodi, inzistiranje na jednom općem uzroku ili mehanizmu najveća je i osnovna mana, odnosno slabost ovih teorija. Čovjeka ne možemo staviti u okvire samo jedne teorije, jer je on kompleksno biće, pa se u etiološkom objašnjenju maloljetničke delinkvencije pribjegava multifaktorijalnom pristupu. Buljubašić (2008) ističe da ovaj pristup polazi od traženja uzroka delinkvencije u faktorima koji su različite prirode i porijekla, odnosno uzimaju se u obzir faktori koji leže u osobnosti delinkventa i društvenoj sredini.

Socio-kulturni uzroci maloljetničke delinkvencije

Zaključeno je da je maloljetnička delinkvencija rezultat međudjelovanja endogenih (osobnost delinkventa) i egzogenih (društveno okruženje) faktora. Socijalna sredina i njeni elementi značajan su prediktor maloljetničke delinkvencije, posebice socijalno neorijentirana i neorganizirana društvena sredina. Sociokulturni uzroci maloljetničke delinkvencije uključuju obitelj, školu, slobodno vrijeme, sredstva masovne komunikacije, ratne i poratne prilike, ekonomske krize, siromaštvo, nezaposlenost, urbanizaciju i migracije. Nabrojani faktori, s obzirom na sveobuhvatnost djelovanja, mogu se posebno elaborirati, a u ovom radu bit će sažeti samo ključni aspekti pojedinih uzročnika.

Obitelj

Obitelj je primarna socijalizacijska sredina djeteta, a ako je ona nefunkcionalna, posljedice za članove, ali i širu društvenu zajednicu mogu biti katastrofalne. Osim pozitivnih utjecaja u obavljanju svojih

funkcija, obitelj može imati negativan utjecaj u procesu socijalizacije djece. To je slučaj u onim obiteljima u kojima djeca ne stječu potrebne temelje moralnog odgoja i u kojima život roditelja i obiteljski odnosi i atmosfera služe kao negativan obrazac ponašanja (Karić, 2017). Loša kvaliteta života i niska kvaliteta obiteljskih odnosa među maloljetnicima, kao jedan od primarnih prediktora delinkventnog ponašanja maloljetnika, proizlazi prvenstveno iz neorganizirane obitelji u kojoj postoji nesklad između normalnog i očekivanog funkcioniranja iste, a prema aktuelnom sistemu vrijednosti društva, bez obzira na uzrok. To znači da svaka nefunkcionalnost maloljetničke obitelji, uključujući i loše obiteljske odnose (nepotpuna obitelj, loši materijalni ili stambeni uvjeti, loši odnosi i svađe, te poročan život roditelja i sl.), onemogućuje normalnu i očekivanu socijalizaciju mladih generacija i predisponira njihovo devijantno i kriminalno ponašanje, odnosno potiče devijacije u ponašanju (Nikolić i Joksić, 2011). Buljubašić (2008) navodi da se u objašnjenju delinkventnog ponašanja mladih u literaturi posebno ističu: nepotpunost obitelji, poremećeni obiteljski odnosi, veliki broj djece u obitelji, jedno dijete u obitelji, nepovoljan generacijski sastav obitelji, niska obrazovna i kulturna razina roditelja, nepovoljni uvjeti stanovanja i sl. Svi navedeni obiteljski faktori mogu se sublimirati u sljedeće dimenzije: raspadnuta obitelj, narušeni obiteljski odnosi i ravnodušnost roditelja. Da se apsolvirati kako je porodica navedena kao uzrok maloljetničke delinkvencije, ali da ona sa sobom nosi niz subordiniranih pojava koje u većoj ili manjoj mjeri determinišu pojavu maloljetničke delinkvencije.

Škola

Škola kao odgojno-obrazovna ustanova sa svim svojim specifičnostima predstavlja složen sistem koji treba adekvatno, kompetentno i valjano odgovoriti na mnoštvo zadaća, obveza i izazova koji se pred nju svakodnevno i kontinuirano stavljaju. S obzirom na složenu funkciju škole, nedostaci, greške i propusti koji se javljaju neizbježan su dio sistema, jer njime ipak upravljaju ljudi, ali treba nastojati minimizirati rizike i njihov utjecaj.

Mnoga djeca u školi se po prvi put suočavaju sa obavezama, određenim zahtjevima i zadacima koje moraju izvršavati. Također, neka djece se u školi susreću sa vrijednosnim sistemom koji je znatno različit od vrijednosnih sistema njihovih roditelja, a ponekad je potpuno i suprotan (Buljubašić, 2008). Nova okolina i novi problemi nastali ulaskom djeteta u školu zahtijevaju sposobnost prilagođavanja koja je nerijetko odlučujuća za njegov daljnji odnos prema školi i eventualnu pojavu devijantnog pa i delinkventnog ponašanja, više nego intelektualne sposobnosti (Singer i Mikšaj-Todorović, 1992). Zbog toga se škola kao organizovana društvena institucija za odgoj i obrazovanje mlade generacije u literaturi često dovodi u vezu sa maloljetničkom delinkvencijom. Kod učenika s iskazanim poteškoćama u adaptaciji na novu socijalnu sredinu škola pojačava već postojeće poremećaje u ponašanju. Ukoliko se ti poremećaji u toku obrazovanja na vrijeme ne uoče i ne budu preventivno otklanjali, škola će postati sredina u kojoj će se delinkventno ponašanje dalje razvijati (Karić, 2017). Rizični faktori unutar škole, koji su u interakciji sa rizičnim faktorima porodične i šire socijalne sredine, doprinose javljanju maloljetničke delinkvencije su: nedostatak adekvatno osposobljenih nastavnika, zastarjele metode u izvođenju nastave, školski neuspjeh uz odsustvo saradnje porodice i škole, otpor prema uvođenju novih ideja, privilegija djece iz viših društvenih slojeva, nedostatak profesionalnih savjetovališta, poremećeni odnosi učenika u školi, poremećeni odnosi između nastavnika i učenika (Karić, 2017). Uz navedene faktore posebno zabrinjava i činjenica nepostojanja preventivnih školskih programa koji bi trebali postati sastavni dio školskog života i rada nastavnika i stručnih saradnika. Kako navodi Đukanović (1994) vrlo često učenikovo ponašanje u školi, odnos prema nastavi, nastavnicima i drugovima mogu biti alarmi da se s učenicom „nešto dešava“. Takvo ponašanje prate i česti izostanci iz škole, naglo popuštanje u učenju i savladavanju gradiva, apatičan i nezainteresovan odnos prema nastavi i nastavnicima. Ono što škola propusti da uradi to se teško kasnije ispravlja. Obično iz redova takvih učenika koji su ostavljeni sami sebi, koji ne nailaze ni u porodici ni u školi vedru atmosferu, toplinu i razumijevanje, postaju delinkventi, nesretni bračni drugovi, problematični članovi društva, preciznije, društveno neadaptirane ličnosti (Dervišbegović, 2003). Uz školu kao značajan prediktor maloljetničke delinkvencije navodi se i kvalitet odnosa sa vršnjacima.

U uskoj vezi s interaktivnim uticajima porodice i škole je uticaj grupe vršnjaka na proces socijalizacije djece i maloljetnika. Socijalne mreže vršnjaka snažan su agens socijalizacije jer podstiču razvoj ličnosti, doprinose izgrađivanju ličnog identiteta, socijalnih vještina i kompetencija potrebnih za integraciju i izvršavanje različitih socijalnih uloga u društvu (Karić, 2017). Uloga vršnjaka ogleda se u tome što mladi koji su pripadnici iste grupe poprimaju odlike grupe kojoj pripadaju baveći se istim aktivnostima i tendirajući istim stavovima, ciljevima i vrijednostima (Pehar-Zvačko, 2003). Danas je dobro poznato kako je druženje s osobama antisocijalnog ponašanja značajan prediktor prestupničkog ponašanja i malo je faktora koji su toliko prediktivni za prestupništvo kao podložnost vršnjacima, odnosno kao sklonost prestupničkom ponašanju vršnjačke grupe kojoj mlada osoba pripada (Orlić i sur., 2019). Novija istraživanja utjecaja vršnjaka na prestupničko ponašanje mladih (Hasić, 2017) pokazuju da maloljetnici svjesno ulaze u vršnjačke grupe sa problematičnim ponašanjem i da brzo prihvataju njihove modele ponašanja kao uobičajene obrasce i za svoje ponašanje. U kontekstu uticaja vršnjaka na maloljetničku delinkvenciju treba uzeti u obzir međudjelovanje sistema porodice i škole u kojoj djeca najviše dolaze u kontakt sa vršnjacima.

Slobodno vrijeme

Slobodno vrijeme predstavlja jednu od najznačajnijih sastavnica svakodnevnog života, kako pojedinca, tako i grupe u savremenom društvu, te je ujedno i bitan pokazatelj načina i kvalitete svakodnevnog života (Ilišin, 1999; prema Ivazović Jusmani, 2019). Nestrukturirano, neadekvatno i nekvalitetno provođenje slobodnog vremena kod maloljetnika se javlja kao faktor rizika za ispoljavanje poremećaja u ponašanju. Buljubašić (2008) navodi da su obim i korištenje slobodnog vremena prvenstveno uvjetovani materijalnim i socijalno-političkim uvjetima u određenom društvu te da utjecaji koji dolaze do izražaja u slobodnom vremenu nisu stvar unutrašnjih zakonitosti slobodnog vremena i oni su više rezultat djelovanja drugih društvenih i individualnih pojava, mada se i ovdje sam faktor slobodnog vremena, koje je manje društveno nadzirano od, naprimjer, vremena koje dijete provodi u školi, pojavljuje kao pogodan za ispoljavanje društveno nepoželjnog ponašanja. Dakle, slobodno vrijeme se ne može tretirati kao glavni i jedini uzrok maloljetničke delinkvencije s obzirom da je on u interakciji sa ostalim rizičnim faktorima. U vezi navedenog potrebno je istaći ono što spominju Orlić i saradnici (2019) a to je da je pasivnost mladih i njihova neinventivnost i neokupiranost u slobodnom vremenu korisnim aktivnostima bitno utječe na ispoljavanje društveno neprihvatljivog ponašanja. Na taj način neorganiziranost u korištenju slobodnog vremena bez korisnih i edukativnih sadržaja, kod jednog broja mladih može izazvati osjećaj dosade i usamljenosti, što često predstavlja put ka traženju izlaza upravo u prestupničkom ponašanju. Sa slobodnim vremenom kao rizičnim faktorom maloljetničke delinkvencije usko je povezano korištenje sredstava masovne komunikacije, jer se mladi njima najviše koriste u slobodnom vremenu.

Sredstva masovne komunikacije

Sredstva masovnog komuniciranja, predvođena internetom i društvenim mrežama, postala su neizostavan dio naših života, posebice za savremene adolescente koji su odrasli u doba interneta, pa je korištenje masovnih medija postalo njihov stil života. Korištenje interneta i društvenih mreža ima svoje prednosti i nedostatke. U razdoblju adolescencije, koje predstavlja izazov za roditelje i učitelje, adolescenti se suočavaju s brojnim fizičkim i psihosocijalnim promjenama, stvaraju sliku o sebi i drugima te pokušavaju preuzeti odgovornosti odraslih. Brojni su faktori rizika kojima su mladi izloženi u ovoj dobi, a jedan od njih su sredstva masovnog komuniciranja koja aktivno sudjeluju u nastanku i širenju maloljetničke delinkvencije.

Kada je u pitanju utjecaj sredstava masovne komunikacije na pojavu prestupničkog ponašanja, treba istaći da mediji, pored niza pozitivnih strana, kroz prezentaciju sadržaja koji apostrofiraju nasilje, kriminalitet, lagodan život bez rada i slično, mogu vršiti negativan uticaj na mlade, pri čemu tome dodatno pogoduju promjene u psihofizičkom razvoju mladih, njihova potreba za istraživanjem novog i nepoznatog (Skakavac, 2014).

Analizirajući utjecaj različitih sredstava masovnih komunikacija na pojavu prestupničkog ponašanja mladih lica, moglo bi se reći da sva nabrojana sredstva masovnih komunikacija ne predstavljaju neposredni kriminogeni faktor, već u konkretnim slučajevima mogu pogoršati ili ublažiti faktore koji direktno utječu na kriminalitet i prestupništvo (Giddens, 2003).

Metod rada

Problem i predmet istraživanja

Problem istraživanja odnosi se na učestalost i vrste kriminalnih aktivnosti u kojima su uključeni maloljetnici na području Unsko-sanskog kantona.

Predmet istraživanja je analiza postojećeg stanja maloljetničke delinkvencije na području Unsko-sanskog kantona.

Cilj istraživanja

Cilj istraživanja je utvrditi stanje maloljetničke delinkvencije na području Unsko-sanskog kantona u periodu od 2019. do 2022. godine, odnosno utvrditi:

-učestalost maloljetničke delinkvencije na području USK, kao i trendove u njenom porastu ili smanjenju tokom prethodne tri godine (2019.-2022.godina)

-vrste krivičnih djela u kojima su učestvovali maloljetnici na području Unsko-sanskog kantona

-profil maloljetnih počinitelja krivičnih djela na području Unsko-sanskog kantona (spol i dob).

Metode i tehnike istraživanja

U istraživanju je provedena deskriptivna metoda i analiza sadržaja. Deskriptivna metoda je metodološki pristup koji se koristi s ciljem opisivanja nekog fenomena, u ovom slučaju maloljetničke delinkvencije. Kao tehnika istraživanja korištena je analiza dokumentacije iz registra podataka Ministarstva unutrašnjih poslova Unsko-sanskog kantona.

Rezultati istraživanja sa diskusijom

U ovom dijelu bit će prikazani i prodiskutovani rezultati dobiveni od Ministarstva unutrašnjih poslova USK. Rezultati su prikazani tabelarno.

Tabela 1. Prikaz maloljetničke delinkvencije 2019.-2022. godine na Unsko-sanskom kantonu

GODINA	BROJ KD	UKUPNO POČINIOCA	14-16 GODINA	16-18 GODINA	MALOLJETNI POVRATNICI
2019.	58	78	11	1	66
2020.	36	38	5	20	13
2021.	27	30	10	18	2
2022.	30	33	26	7	26
2019.-2022.	151	179	52	46	107

Iz tabele je vidljivo kako je u periodu od 2019. do 2022. godine broj krivičnih djela bio ukupno 151, a od toga je ukupnih počinioca 179 i to 52 od 14 do 16 godina i 46 od 16 do 18 godina. 107 je recidivista, odnosno maloljetnih povratnika u vršenju krivičnih djela. Osim toga, evidentno je kako je u 2019. godini bilo najviše prijavljenih krivičnih djela i počinioca i to iz starosne skupine mladih maloljetnika, dakle od 14 do 16 godina. Od 2019. do 2022. godine taj broj opada što se može povezati sa periodom izolacije i policijskog sata koji su bili uvedeni zbog pandemije korona virusa.

Dakle, na osnovu podataka iz tabele može se zaključiti da je u periodu od 2019. do 2022. godine zabilježen značajan broj krivičnih djela i počinitelja, a da su mladi maloljetnici, posebno oni između 14 i 16 godina, bili najzastupljeniji među počiniocima. Takođe, činjenica da je većina počinitelja bila recidivista govori da postoji problem s ponavljanjem krivičnih djela među maloljetnim prestupnicima. Prije svega, to ukazuje na nedostatnost postojećih mjera prevencije i rada s maloljetnim počiniteljima kako bi se spriječilo ponavljanje krivičnih djela. Ako se ne preduzmu odgovarajuće mjere i programi za rehabilitaciju i resocijalizaciju ovih mladih ljudi, postoji velika vjerojatnost da će nastaviti sa kriminalnim aktivnostima i postati stalni problem za društvo.

Takođe, recidivizam među maloljetnim počiniteljima može ukazivati na problem nezaposlenosti, socijalne isključenosti, siromaštva, loše porodične situacije i drugih faktora koji mogu utjecati na formiranje kriminalnog ponašanja. U konačnici, maloljetnički recidivizam ima negativne posljedice ne samo za same počinitelje, već i za cijelo društvo. To uključuje povećanje troškova za pravosuđe i sigurnosne snage, smanjenje osjećaja sigurnosti među stanovništvom i moguće druge negativne posljedice za društvo. Stoga je važno preduzeti sveobuhvatne mjere kako bi se spriječio i smanjio broj maloljetnih recidivista.

S obzirom na to da je broj krivičnih djela i počinitelja opadao tokom 2020. i 2021. godine, postavlja se pitanje koje su to faktori koji su uticali na ovaj pad. Jedan od već spomenutih faktora može biti pandemija korona virusa i uvođenje policijskog sata i drugih mjera koje su uticale na kretanje ljudi i smanjile mogućnosti za izvršenje krivičnih djela.

Takođe, može se pretpostaviti da su preventivne mjere i kampanje koje su provodili organi krivičnog pravosuđa i drugi društveni akteri, poput obrazovnih ustanova i nevladinih organizacija, takođe doprinijele smanjenju broja krivičnih djela.

Tabela 2. Uporedni podaci maloljetničkog prestupništva za 2021. i 2022. godinu na Unsko-sanskom kantonu

	Broj KD	Broj prijavljenih maloljetnika	POLNA STRUKTURA		Maloljetnici koji se prvi put pojavljuju kao počinioci KD		Maloljetni povratnici		Broj maloljet. lišenih slobode
			M	Ž	14-16 godina	16-18 godina	14-16 godina	16-18 godina	
2021.	27	30	28	2	10	18	0	2	3
2022.	30	33	32	1	17	16	6	5	3
Razlika + -	+ 3	+3	+4	-1	+7	-2	+6	+3	=

Iz tabele koja predstavlja uporedne podatke maloljetničkog prestupništva na USK za 2021. i 2022. godinu uočljivo je kako raste maloljetničko prestupništvo. U 2022. godini je prestala pandemija korona virusa koja je ostavila multifaktorske posljedice na globalnom nivou. Jedan od mogućih faktora koji mogu uticati na porast maloljetničkog prestupništva je ekonomski uticaj pandemije na

društvo. Otpuštanje radnika, smanjenje zarada i poslovna propast mnogih preduzeća su uticali na kvalitet života mnogih porodica, a posebno siromašnijih, što može dovesti do porasta maloljetničkog prestupništva. Djeca i mladi ljudi izloženi su većem riziku od siromaštva i društvene isključenosti tokom ekonomskih kriza, uključujući one koje su posljedica pandemije, što može negativno uticati na njihov razvoj i budućnost. Stoga, važno je prepoznati potrebu za podrškom najranjivijim grupama tokom kriznih situacija, uključujući pružanje finansijske pomoći porodicama, pristupa obrazovanju i zdravstvenoj zaštiti, kao i razvoj programa za podršku mentalnom zdravlju djece i mladih, kako bi se smanjio rizik od upuštanja u kriminalne aktivnosti.

Tabela 3. Prikaz po vrsti krivičnih djela maloljetnih počinioca (2019-2022) na Unsko-sanskom kantonu

NAZIV KD	2019.	2020.	2021.	2022.
Ubistvo	1			
Ubistvo u vezi sa pomaganjem				1
Učestvovanje u tuči		1		
TTP (teža tjelesna povreda)	2		3	1
LTP (lakša tjelesna povreda)	3	3	3	6
Ugrožavanje sigurnosti	2	1		1
Narušavanje nepovredivosti doma				
Neovlašteno optičko snimanje				
Silovanje		1		
Silovanje (pokušaj)				
Spolni odnošaj sa djetetom			1	
Rodoskrvnuće	1			
Bludne radnje	1		2	
Iskorištavanje djeteta ili maloljetnika radi pornografije	1			
Nasilje u porodici		2	2	1
Posjedovanje i omogućavanje uživanja opojnih droga	2	3		
Neovlaštena proizvodnja i stavljanje u promet opijih droga		1	1	
Teške krađe	18	10	3	
Krađa	8	5	3	11
Razbojništvo	5	1	1	1
Oštećenje tuđe stvari	2			5
Utaja			1	
Prijevvara	1			
Paljevina				
Oduzimanje tuđe pokretnine	4			
Šumska krađa	1	1	1	
Mučenje ili ubijanje životinja			1	
Izazivanje opće opasnosti	1			
Teška krivična djela protiv sigurnosti ljudi i imovine	1			
Teška krivična djela protiv sigurnosti javnog prometa	1		2	1
Lažno prijavljivanje		1		1
Nasilničko ponašanje	1	6	2	1
Napad na službenu osobu u vršenju službenih radnji	1		1	
Lažno predstavljanje	1			
UKUPNO	58	36	27	30

Primjetno je da maloljetnici od pobrojanih krivičnih djela najčešće učestvuju u teškim krađama, krađama, razbojništvu i nasilničkom ponašanju. Činjenica da su teške krađe, krađe, razbojništvo i nasilničko ponašanje među najčešćim krivičnim djelima koje maloljetnici počine, govori nam da postoji ozbiljan problem u njihovom ponašanju i riziku od upuštanja u kriminalne aktivnosti. Ova krivična djela zahtijevaju visok nivo agresivnosti, osjećaja moći i osjećaja nedostatka drugih opcija za rješavanje problema, što može ukazivati na probleme u porodici, obrazovanju i društvenoj integraciji maloljetnika. Takva ponašanja mogu također ukazivati na nedostatak empatije i razumijevanja posljedica njihovih postupaka, što može ukazivati na nedostatak razvijenosti moralnih vrijednosti i etičkih principa. Stoga, potrebno je prepoznati probleme u socijalizaciji mladih ljudi i razviti efikasne strategije i programe koji će im pomoći u razvijanju pozitivnog ponašanja i vještina za rješavanje problema, te im pomoći da se osjećaju uključenima u društvo. Ovo bi uključivalo podršku u školi, kroz programe za sprečavanje nasilja i konflikata, mentalno zdravlje i podršku u porodici. Također, važno je pružiti adekvatne sankcije za krivična djela, ali i ponuditi program rehabilitacije i reintegracije u društvo, kako bi se pomoglo maloljetnicima da se izvuku iz kriminalnih aktivnosti i ponovo postanu produktivni članovi društva.

Zaključak

Jasno je da je fenomenologija maloljetničke delinkvencije u Bosni i Hercegovini kao tranzicijskoj zemlji u značajnom porastu što nas dovodi do zaključka da se nije sistemski pravovremeno i pravovaljano reagovalo. Osim toga, pojava i rasprostranjenost maloljetničke delinkvencije zasigurno ukazuje i na druge goruće probleme s kojima se društvo suočava, na prvom mjestu disfunkcionalnost porodica i rigidni školski sistemi. Da bismo na autentičan način razumijeli problematiku maloljetničke delinkvencije moramo je sveobuhvatno i interdisciplinirano posmatrati budući da vjerodostojna detekcija uzroka pomaže u primjerenom djelovanju na polju prevencije i intervencije. Kao osnovna determinanta maloljetničkog prestupništva nameću se socio-kulturni faktori koji subordiniraju na cjelovitom makrosistemu društva i kreću se na kontinuumima posrednih, značajnih činitelja a to su; porodica, škola, vršnjaci pa do neposrednih, ali ne manje značajnih u koje ubrajamo: sredstva masovne komunikacije, ekonomske krize, siromaštvo, nezaposlenost, ratne i postratne prilike, urbanizacije i migracije. Na osnovu svega navedenog može se konstatovati kako društvo problemu maloljetničkog prestupništva i kriminaliteta treba posvetiti mnogo više pažnje posebno kroz: kreiranje inovativnih alternativnih modela prevencije; izmjenu i dopunu zakonske regulative čije će norme biti recipročne i u službi uspješne rehabilitacije i resocijalizacije maloljetnih delinkvenata, kao i infrastrukturni razvoj i gradnja institucija neopohodnih za primjenu predviđenih odgojnih mjera i preporuka koje se mogu izreći maloljetnim prestupnicima. Provođenje predloženih strategija podrazumijeva zajedničko djelovanje i aktivnu participaciju svih neophodnih državnih organa što se u ovom momentu čini nemogućim za ostvarenje zbog problema birokracije i nejasno definisanih nadležnosti. Upravo zbog ovakvog prebacivanja odgovornosti s jednog na više državnih substrukture, vremenske nelimitiranosti rješavanja problema, kao i odsustva volje i želje za pronalaskom optimalnih mehanizama i instrumenata koji mogu ponuditi neka rješenja za posljedicu ima konačno odustajanje od bilo kakvih reorganizacija.

Literatura

- Buljubašić, S. (2008). *Maloljetnička delinkvencija*. Sarajevo: Arka Press.
- Dervišbegović, M. (2003). *Socijalni rad – teorija i praksa*, IV dopunjeno izdanje. Sarajevo: ZONEX.
- Đukanović, B. (1994). *Droge: od zloupotrebe do zavisnosti*. Sarajevo: GIK „Oko“.
- Giddens, E. (2003). *Sociologija*. Podgorica: CID.
- Hasić, J. (2017). *Odnos kvaliteta života i delinkventnog ponašanja maloljetnika*. Neobjavljeni magistarski rad. Zenica: Islamski pedagoški fakultet Univerziteta u Zenici.
- Ivazović Jusmani, M. (2019). *Slobodno vrijeme kao rizični faktor maloljetničke delinkvencije*. Magistarski rad. Sarajevo: Fakultet političkih nauka Univerziteta u Sarajevu.
- Karić, N. (2017). *Socijalni rad i maloljetnička delinkvencija u zajednici*. Tuzla: OFF-SET.

- Nikolić, Z. i Joksić, I. (2011). *Maloletnička delinkvencija – socijalnopsihološki i krivičnopravni aspekti*. Beograd: Institut za kriminološka i sociološka istraživanja.
- Orlić, S., Pehlič, I., Tufekčić, N. (2019). *Maloljetničko prestupništvo*. Zenica: Islamski pedagoški fakultet
- Pehar-Zvačko, L. (2003). *Slobodno vrijeme mladih ili...* Sarajevo: Filozofski fakultet
- Singer, M. i Mikšaj-Todorović, Lj. (1992). Analiza nekih obilježja kriminaliteta maloljetnika u Republici Hrvatskoj s posebnim osvrtom na vrstu kaznenih djela i mjesto njihovog izvršenja. *Policija i sigurnost*, br. 3, str. 157-172.
- Skakavac, Z, T. (2014). *Recidivizam maloljetnih učinilaca krivičnih dela*. Doktorska disertacija. Niš: Pravni fakultet.

PRESENTATION OF THE SITUATION OF JUVENILE DELINQUENCY IN THE AREA OF UNA-SANA CANTON

Abstract: *Juvenile delinquency is a serious problem faced by society worldwide, which requires attention and solutions at various levels due to its complexity and sensitivity. There are numerous factors that contribute to the occurrence of juvenile delinquency, and due to its specificity and frequency, socio-cultural factors are particularly distinguished, including: family, school, leisure time, mass media, war and post-war situations, economic crises, poverty, unemployment, urbanization, and migration. Juvenile delinquency can have long-lasting negative consequences for the juvenile, family, and society as a whole. Children involved in delinquent behavior are more prone to academic failure, dropping out of school, mental health problems, and further criminal behavior in adulthood. Society as a whole needs to be aware of the problem of juvenile delinquency and make efforts to find long-term solutions to ensure a healthy and safe environment for all young people. This paper explores the prevalence of juvenile delinquency in the Una-Sana canton area. The aim of the study is to analyze the data available to the Ministry of Internal Affairs of the Una-Sana canton to determine the number of juvenile offenders of criminal and misdemeanor acts registered in the past three years in this area.*

Keywords: *juvenile delinquency, socio-cultural factors, resocialization.*